Association of Independent Advocates

До Председателя на 51-то Народно събрание

До Висшия адвокатски съвет и членовете на 27 Адвокатски колегии в страната

С Т А Н О В И Щ Е

по общ законопроект на ЗИД ЗА на приетите на 09.10.2025г. на първо гласуване промени, внесени под №51-502-01-1 / 13.01.2025г. и под № 51-554-01-21 / 24.01.2025г.

От СНЦОП "ОБЕДИНЕНИЕ НА СВОБОДНИТЕ АДВОКАТИ", ЕИК 205846611,
чрез председателя адв. Иванка Георгиева
Седалище и адрес на управление:
Гр. София, бул. "Васил Левски" № 32, ет.2

Уважаеми дами и господа,

Скъпи колеги,

Обединение на свободните адвокати е сдружение с нестопанска цел в обществена полза на действащи адвокати, работещи за защита правата и законните интереси на гражданите, а така също в защита на общностните професионални интереси на адвокатите. Сред основните ни уставни цели са издигане авторитета на адвоката като защитник на правата и законните интереси на гражданите и организациите, повишаване доверието и имиджа на адвокатската професия, приемане на съвременен европейски Закон за адвокатурата и съпътстващите го подзаконови нормативни актове, с цел създаване на нормални условия адвокатите да осъществяват ефективно своята дейност. Сдружението изготвя, също така, становища с цел усъвършенстване на българското законодателство, гарантиращо ефективно упражняване на адвокатската дейност.

По тези съображения, тук представяме нашето становище по общ законопроект на Закон за изменение и допълнение на Закона за адвокатурата, с

приети промени на първо четене на 09.10.2025 г. по два ЗИДЗА, внесени поотделно от Министерския съвет под №51-502-01-1/13.01.2025г. и от Лена Бориславова и група народни представители под № № 51-554-01-21/24.01.2025 г.

Във връзка с предложените промени на чл.36, ал.2, ал.3 и ал.4 от Закона за адвокатурата, намираме същите за необходими, но не и за достатъчни за преодоляване на съществуващото противоречие между действащата вътрешна национална уредба и правото на Европейския съюз, в частност ДФЕС, при съобразяване на дадените разрешения съгласно множество решения на СЕС, сред които решение на Съда на Европейския съюз от 23 ноември 2017 г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16, както и решение на Съда на Европейския съюз от 25 януари 2024 г. по дело C-438/22.

Същевременно, преодоляването на констатираните несъответствия с ПЕС предполага системен анализ в съвкупност на цялата относима вътрешна нормативна уредба, която регламентира основните критерии и преследваните цели при определяне размера на дължимото адвокатско възнаграждение както в случаите, когато то е договорено между страните, така също в другите хипотези, при които поради естеството на предлаганата правна помощ възнаграждението не е уговорено между страните (при предоставена защита на социално затруднени лица или при липса на договор за правна помощ), или е определено с акт на компетентен държавен орган (в случаите на назначени особени представители или служебни защитници, когато общественият интерес и достъпът до правосъдие налагат участие на адвокат в производство по защита на признати от закона права и интереси).

На следващо място, прокламираната цел за по-пълна хармонизация с европейското законодателство налага преглед и усъвършенстване на относимата нормативна уредба при определяне размера на адвокатското възнаграждение, както и присъждане на съдебни разноски в частта на адвокатските възнаграждения по примера на предложената нормативна промяна на чл.36, ал.2, ал.3 и ал.4 от Закона за адвокатурата, която да обхване всички дела в гражданския, административния и наказателния процес.

Така например, разпоредбата на чл.78, ал.5 от ГПК поставя като критерии за преценка на прекомерност „правна и фактическа сложност“ на делото, докато съгласно двете решения, Съдът на Европейския съюз поставя по-широка правна рамка за тълкуване на вътрешното ни законодателство, при зачитане на примата, директния ефект и обвързващото действие на правото на Европейския съюз. В своята практика Съдът на Европейския съюз разглежда въпроса с преценката за прекомерност на присъдените съдебни разноски за адвокатско възнаграждение в

светлината на две преследвани от законодателя цели – достъп до квалифицирана правна помощ и осигуряване качество на предоставяната адвокатка услуга. В цитираните по-горе решения СЕС дава указания пред съда по правоприлагане при преценка за пропорционалност между уговореното адвокатско възнаграждение и извършената адвокатска работа да изследва и съобрази действащите правни и икономически условия и пазарния размер на адвокатското възнаграждение по сходни дела, по време на които е предоставена правна защита и съдействие от адвоката.

С оглед на двете решения на СЕС, постановени по съединени дела С-427/16 и С-428/16, както и по дело С-438/22, се налага корективно тълкуване на чл.78, ал.5 от ГПК в светлината на двете преследвани цели, указани от СЕС, а именно:

-осигуряване на достъп на българските граждани и дружества до квалифицирана правна помощ, и

- гарантиране качеството на предоставената адвокатска услуга.

За преодоляване на съществуващата колизия с чл.101 от ЗФЕС следва да бъдат зачетени зададените от СЕС обективни критерии, методика и цели, относими при определяне размера на дължимото адвокатско възнаграждение за предоставена правна помощ, същите критерии, методика и цели относими и при определяне размера на присъдените съдебни разноски в частта адвокатско възнаграждение.

Формулираните от СЕС критерии и методика за постигане на посочените по-горе две цели са:

- **съобразяване на действащите икономически и правни условия по време на предоставяне на адвокатската услуга;**
- **зачитане на фактическата и правна сложност на делото;**
- **отчитане пазарно определения размер на адвокатското възнаграждение за сходна услуга по сключен договор за правна помощ;**
- **тарифите следва да се определят при спазване на установените от закон обективни критерии в обществен интерес;**
- **обективните критерии за определяне размера на адвокатското възнаграждение следва да бъдат разписани в закона достатъчно подробно, ясно и точно;**
- **установените в закона обективни критерии следва да отчитат както интересите на предприятията или сдруженията на предприятия от**

посочения сектор (в случая адвокатите), така и общия интерес и интересите на предприятията от другите сектори.

- **общият интерес се реализира чрез предприемане на мерки за постигане на двете прокламирани цели - осигуряване на достъп до квалифицирана правна помощ и гарантиране качеството на предоставената адвокатска услуга;**

- **публичните органи не делегират правомощията си за одобряване на тарифите на частен икономически оператор. Държавата осъществява ефективен контрол за спазване на обективните законови критерии и осъществява правомощията си като последна инстанция;**

- **задължението за сътрудничество между Съюза и държавите - членки задължава последните да не предприемат мерки, дори от законов или подзаконов нормативен характер, които могат да премахнат полезното действие на правилата на конкуренцията, приложими за предприятията;**

- **адвокатите действат като предприятия при условията на свободна конкуренция и в пазарни условия, а предоставяните от тях правни консултации и осъщественото процесуално представителство по дела представляват услуга по смисъла на общностното право;**

Съгласно двете цитирани решения на СЕС – решението на Съда на Европейския съюз от 23 ноември 2017 г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16, както и второто решение на Съда на Европейския съюз от 25 януари 2024 г. по дело C-438/22 - за СЕС няма съмнение, че българският законодател преследва или следва да преследва именно указаните две цели (достъп до правосъдие и качество на адвокатската услуга). При преценката за прекомерност съдът прилага или следва да прилага единствено и само обективни пазарни индекси и измерители, установени в закон, каквито са действащите икономически и правни условия по време на предоставянето на адвокатската услуга. По-нататък в цитираните две решения СЕС посочва, че съдът по правоприлагане няма право да интервенира в свободата на договорните правоотношения между страните, нито може да намалява размера на присъдените съдебни разноски по собствена немотивирана преценка и/или по субективни критерии. Преценката на съда за пропорционалност на адвокатското възнаграждение следва да се гради единствено на установените в закона обективни критерии, сред които икономическите и правни условия при предоставяне на услугата и договорно установения размер на адвокатското възнаграждение,

определяно при условията на свободен пазар и конкуренция за аналогични по правна и фактическа сложност случаи.

<u>В тази връзка предлагаме разпоредбата на чл.36, ал.3 от ЗА да бъде допълнена и доразвита с изведените от Съда на Европейския съюз цели и обективни критерии, приложими при определяне размера на дължимото адвокатско възнаграждение при липса на договор.</u>

<u>Предлагаме разпоредбата на чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата да се измени и допълни по следния начин:</u>

Чл.36, ал.3. *В случаите, когато между адвоката или адвоката от Европейския съюз и клиента не е уговорено възнаграждение, по искане на адвоката или на клиента адвокатският съвет на адвокатската колегия, в която членува адвокатът, с мотивирано решение определя възнаграждението за оказано правно съдействие и защита при прилагане на следните цели и обективни критерии:*

1. достъп до квалифицирана правна помощ и качество на предоставената адвокатска услуга;

2. икономически и правни условия, при които е възложена и предоставена адвокатската услуга;

3. пазарните нива на заплащане на сходни адвокатски дейности и услуги;

4.поетия риск и отговорност от адвоката при предоставяне на услугата;

5. разходите за дейността и публично-правните задължения на адвоката при предоставяне на услугата;

5. фактическата и правна сложност на случая, усложнения и продължителност на предоставената адвокатска услуга;

6. засегнатия интерес и неговата материална оценка по предоставената адвокатска услуга;

<u>Предлагаме чл.36, ал.4 от Закона за адвокатурата да се измени така:</u>

Чл.36, ал.4: *Правилата и мерките по приложение на целите и критериите по ал.3, механизмите за тяхното определяне и изчислените въз основа на тях адвокатски възнаграждения по видове дейности се определя в наредба, издадена от министъра*

на правосъдието, след съгласуване с Висшия адвокатски съвет. При промяна на икономическите и правни условия наредбата подлежи на актуализиране.

Предлагаме създаването на ал.5 (нова) от Закона за адвокатурата със следното съдържание:

Чл.36, ал.5. *За нерегистрираните по Закона за данъка върху добавената стойност адвокати размерът на възнагражденията по ал.2 и ал.3 е без включен в тях данък върху добавената стойност, а за регистрираните по този закон адвокати дължимият данък върху добавената стойност се начислява върху възнагражденията по ал.2 и ал.3 и се счита за неразделна част от дължимото адвокатско възнаграждение, съобразно разпоредбите на Закона за данъка върху добавената стойност.*

Предлагаме създаването на ал.6 (нова) от Закона за адвокатурата със следното съдържание:

Чл.36, ал.6. *Решенията на адвокатските съвети по ал.3 подлежат на обжалване от заинтересованите страни пред съответния окръжен съд със съдебен район, в който попада седалището на адвокатската колегия, издала решението по ал.3, в седмодневен срок от тяхното съобщаване.*

Предлагаме разпоредбата на чл.36а (нова), въведена с проекта на ЗИД на Закона за адвокатурата да се измени така:

Чл.36а, ал.1: *Когато в закон е предвидено назначаване на особен представител или служебен защитник, той се определя с решение на адвокатския съвет на адвокатската колегия в съдебния район по седалището на съответния съд, пред който е висящо делото, по правилата от наредбата на Висшия адвокатски съвет по ал.2.*

ал.2. *Адвокатските съвети определят особен представител или служебен защитник измежду членовете на адвокатската колегия, вписани в Националния регистър за правна помощ, при прилагане на принципа на случайния подбор. Правилата за приемане на особения представител или служебния защитник от адвокатските съвети се приемат с наредба на Висшия адвокатски съвет.*

ал.3. *Възнаграждението на особения представител и на служебния защитник се определя в решението по ал.1 за всяко възлагане от адвокатския съвет на адвокатската колегия, в която членува адвокатът, определен за особен представител или служебен защитник, при зачитане на целите и критериите по чл.36, ал.3 и при съответно приложение на утвърдените правила от Наредбата на министъра на правосъдието по чл.36, ал.4.*

ал.4. *За нерегистрираните по Закона за данъка върху добавената стойност адвокати, определени за служебни защитници или особени представители, размерът на възнагражденията в решението по ал.1 е без включен в тях данък върху добавената стойност, а за регистрираните по този закон адвокати дължимият данък върху добавената стойност се начислява върху възнагражденията по ал.1 и се счита за неразделна част от дължимото адвокатско възнаграждение, съобразно разпоредбите на Закона за данъка върху добавената стойност.*

ал.5. *Решенията на адвокатските съвети по ал.1 се съобщават на адвоката, определен като служебен защитник или особен представител и се изпращат служебно на съда по възлагане. Решенията на адвокатските съвети по ал.1 подлежат на обжалване от адвоката, определен като служебен защитник или особен представител, в седмодневен срок от тяхното съобщаване пред съответния окръжен съд със съдебен район, в който попада седалището на адвокатската колегия, издала решението. Обжалването на решението на адвокатския съвет по ал.1 не представлява основание за спиране на делото, образувано пред съда по възлагането.*

ал.6. *Адвокатът, определен за особен представител или служебен защитник, има право да откаже да поеме представителството по уважителни причини или ако счита определеното с решението по ал.1 възнаграждение за несъответно на дължимата от него правна защита, като уведоми за това адвокатския съвет и съда по възлагането в едноседмичен срок от връчването на съобщението за назначаването му.*

ал.7. *Първоначално определеното възнаграждение на особения представител и служебния защитник с решението по ал.1 не може да бъде намалено след поемане на защитата от адвоката. След приключване на делото същото може да бъде актуализирано чрез завишаването му с ново решение на адвокатския съвет при отчитане на целите, критериите и правилата по ал.3, по мотивирано искане на адвоката до адвокатския съвет, направено в двуседмичен срок от получаване на краен съдебен акт по делото или по негова фаза, а когато съдебният акт не подлежи на връчване – в едномесечен срок от постановяването му. Новото решение на адвокатския съвет по настоящата алинея подлежи на обжалване от адвоката по реда на ал.5.*

ал.8 *Възнаграждението на особения представител или на служебния защитник за оказано правно съдействие и защита се изплаща от бюджета на съда за особения представител, респ. от бюджета на НБПП за служебния защитник, в двуседмичен срок от постановяване на краен съдебен акт, с който приключва делото или негова фаза, респ. в двуседмичен срок от влизане в сила на новото решение по ал.7, след*

представяне на отчет от адвоката, когато такъв се изисква от закона, и подлежи на възлагане на загубилата делото страна с определение на съда по възлагане на разноските по реда на чл.78 от ГПК.

Предлагаме разпоредбата на чл.38 от Закона за адвокатурата да се измени така:

Чл.38, ал.1. *Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз може да оказва безплатно правно съдействие и защита на:*

1. лица, които имат право на издръжка;

2. доказано материално затруднени лица;

3. роднини, близки или на друг юрист.

ал.2. *В случаите по ал. 1, ако в съответното производство насрещната страна е осъдена за разноски, адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право на адвокатско възнаграждение. Съдът определя възнаграждението въз основа на целите и критериите по чл.36, ал.3, като прилага съответно правилата, уредени в наредбата по чл.36, ал.4 и осъжда другата страна да го заплати. Определението за присъденото възнаграждение подлежи на изменение по реда на чл.248 от ГПК.*

ал.3. *Алинеи 1 и 2 се прилагат и в случаите, когато правното съдействие и защита се оказва от адвокатско съдружие или адвокатско дружество.*

С цел съгласуване на предложените промени с другите относими нормативни актове, предлагаме в пар.16 от ЗИД ЗА да бъде допълнено следното изменение и допълнение на разпоредбата на чл.78, ал.5 и ал.8 от ГПК:

Чл.78, ал.5. *Ако заплатеното от страната възнаграждение за адвокат е прекомерно спрямо действителната правна и фактическа сложност на делото и останалите цели и критерии по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата, съдът може по мотивирано искане на насрещната страна с определение да присъди по-нисък размер на разноските в тази им част. При преценка за прекомерност съдът съобразява целите и критериите за определяне на адвокатски възнаграждения по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата и правилата за прилагането им, утвърдени в наредбата на министъра на правосъдието по чл.36, ал.4 от същия закон.* Недопустимо е възражение за прекомерност на възнаграждение, равно или по-малко по размер от възнаграждението на възразилата страна.

(8) *В полза на юридически лица или еднолични търговци се присъжда за всяка инстанция юрисконсултско възнаграждение в размер, определен от съда, съобразно*

продължителността на делото, ако те са били защитавани от юрисконсулт. Размерът на присъденото юрисконсултско възнаграждение се определя съобразно минималната часова работна заплата за страната към датата на предявяване на иска или жалбата пред съответната инстанция, при отчитане на часовете положен труд от юрисконсулта по делото.

Предлагаме с пар.17 от ЗИД ЗА да се направят следните изменения и допълнения в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс:

Разпоредбата на чл.11, ал.3 от ДОПК се изменя така:

Чл.11, ал.3. *Съдът се произнася по искането с мотивирано определение в закрито заседание не по-късно от три дни от постъпването му. След като допусне назначаването на временен, съответно особен представител, съдът отправя искане за определяне на представител до съответния адвокатски съвет, който определя адвоката за осъществяване на представителство и размера на неговото възнаграждение по реда на чл.36а от Закона за адвокатурата.*

Разпоредбите на чл.161, ал.1 и ал.2 от ДОПК се изменят така:

Чл. 161, ал.1. *На жалбоподателя се присъждат разноските по делото и възнаграждението за един адвокат за всяка инстанция съразмерно с уважената част на жалбата. На ответника се присъждат разноски съобразно с отхвърлената част от жалбата. На администрацията вместо възнаграждение за адвокат се присъжда за всяка инстанция юрисконсултско възнаграждение в размер, определен от съда съобразно продължителността на делото, ако те са били защитавани от юрисконсулт. Размерът на присъденото юрисконсултско възнаграждение се определя съобразно минималната часова работна заплата за страната към датата на предявяване на иска или жалбата пред съответната инстанция, при отчитане на часовете положен труд от юрисконсулта по делото.*

Чл.161, ал.2. *Ако заплатеното от страната възнаграждение за адвокат е прекомерно спрямо действителната правна и фактическа сложност на делото и останалите цели и критерии по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата, съдът може по мотивирано искане на насрещната страна с определение да присъди по-нисък размер на разноските в тази им част. При преценка за прекомерност съдът прилага съответно критериите и целите за определяне на адвокатски възнаграждения по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата и правилата за прилагането им, утвърдени в наредбата на министъра на правосъдието по чл.36, ал.4 от същия закон.* Недопустимо е възражение за прекомерност на възнаграждение, равно или по-малко по размер от възнаграждението на възразилата страна.

Предлагаме с пар.18 от ЗИД ЗА да се направят следните изменения и допълнения в чл.137 от Административнопроцесуалния кодекс:

Чл.137, ал.6 от АПК: *Когато съобщаването не може да се извърши поради това, че страната или лицето, което следва да се призове, има неизвестен адрес, съобщението се поставя на таблото за съобщения и се публикува в Интернет страницата на съда за срок не по-кратък от 14 дни. Когато страната е призована чрез залепване на съобщението по реда на чл. 18а, ал. 9, както и по изречение първо, след като установи редовността на направеното по този начин съобщение, съдът разпорежда съобщението да се приложи към делото и с определение назначава особен представител на разноски, първоначално платими от бюджета на съда, а впоследствие възложени на загубилата делото страна. След като допусне назначаването на особен представител, съдът отправя искане за определяне на представител до съответния адвокатски съвет, който определя адвоката за осъществяване на представителство и размера на неговото възнаграждение по реда на чл.36а от Закона за адвокатурата.*

Предлагаме с пар.19 от ЗИД ЗА да се направят следните изменения и допълнения в чл.63 д, ал.2 и ал.3 от Закона за административните нарушения и наказания (за пълнота поместваме пълния текст на променената разпоредба на чл.63д ЗАНН):

Чл. 63д, ал1. *В производствата пред районния и административния съд, както и в касационното производство, страните имат право на присъждане на разноски по реда на Административнопроцесуалния кодекс.*

ал.2. *Ако заплатеното от страната възнаграждение за адвокат е прекомерно спрямо действителната правна и фактическа сложност на делото и останалите цели и критерии по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата, съдът може по мотивирано искане на насрещната страна с определение да присъди по-нисък размер на разноските в тази им част. При преценка за прекомерност съдът съобразява критериите и целите по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата и правилата за прилагането им, утвърдени в наредбата на министъра на правосъдието по чл.36, ал.4 от същия закон.* Недопустимо е възражение за прекомерност на възнаграждение, равно или по-малко по размер от възнаграждението на възразилата страна.

ал.3. *В полза на юридически лица или еднолични търговци се присъжда за всяка инстанция юрисконсултско възнаграждение в размер, определен от съда, съобразно продължителността на делото, ако те са били защитавани от юрисконсулт. Размерът*

на присъденото юрисконсултско възнаграждение се определя съобразно минималната часова работна заплата за страната към датата на предявяване на иска или жалбата пред съответната инстанция, при отчитане на часовете положен труд от юрисконсулта по делото.

ал.4. *В полза на учреждението или организацията, чийто орган е издал акта по чл. 58д, се присъжда юрисконсултско възнаграждение в размер, определен от съда по реда на ал.3, ако те са били защитавани от юрисконсулт или друг служител с юридическо образование.*

<u>В чл.37 от Закона за правната помощ се прави следното изменение и допълнение:</u>

Чл. 37, ал.1. *Заплащането на правната помощ се определя с решение на адвокатския съвет, издадено по реда на чл.36а от Закона за адвокатурата, което се изпраща служебно по компетентност на НБПП за изплащане от неговия бюджет.*

ал.2. *Възнаграждението на служебния защитник за предоставена правна помощ се определя съобразно вида и количеството на извършената дейност, правната и фактическа сложност на делото и останалите цели и критерии по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата и при съответно приложение на утвърдените правила от наредбата на министъра на правосъдието по чл.36, ал.4 от същия закон.*

ал.3 *(бв.ал.2) За недобросъвестно или некомпетентно извършена правна помощ и при непредставяне на отчет в срока по чл. 38, ал. 4, независимо от други санкции, адвокатът не получава възнаграждение по конкретния случай.*

ал.4. *(бв.ал.3) Когато адвокатът е получил възнаграждение, при установена недобросъвестно или некомпетентно извършена правна помощ той връща платеното въз основа на решение на председателя на НБПП.*

ал.5 *(нова) Възнаграждението на служебния защитник за оказаното правно съдействие и защита, определено с решението на адвокатския съвет по ал.1, се изплаща от бюджета на НБПП в двуседмичен срок от приключване на делото с представяне на отчет, когато такъв се изисква от закона.*

ал.6. *(нова) Решенията на адвокатските съвети по ал.1 подлежат на обжалване от адвоката, определен като служебен защитник, както и от председателя на НБПП в седмодневен срок от тяхното съобщаване пред съответния окръжен съд със съдебен район, в който попада седалището на адвокатската колегия, издала решението.*

ал.7. *(нова) Решението на председателя на НБПП по ал.4, с което се отказва изплащане на възнаграждение или се разпорежда връщането му, подлежи на*

обжалване от адвоката в седмодневен срок от връчването му пред съответния окръжен съд със съдебен район, в който попада седалището на адвокатската колегия, издала решението по ал.1

Мотиви за предложените промени:

При упражняване на своята дейност и при предоставяне на конкретна адвокатка услуга, в това число при осъществяване на процесуално представителство по дело по смисъла правото на Европейския съюз, адвокатът действа на свой риск като самостоятелно предприятие, което поема за своя сметка всички съпътстващи дейността му разходи.

Адвокатското възнаграждение, уговорено с договор между страните, в това число при осъществяване на процесуално представителство, по естеството си е предназначено да покрие два компонента:

- да заплати по справедлив начин стойността на вложения от адвоката труд и
- да покрие необходимите, съпътстващи дейността разходи при предоставяне на адвокатската услуга – в това число разходи, пряко свързани с упражняване на професията и предоставяне на текущата правна услуга (наем на адвокатска кантора, членски внос, застраховка, консумативи, обучение, пр.) и публично-правни разходи във връзка с получения приход от предоставената адвокатска услуга (осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО, ЗОВ, платими за сметка на адвоката, данък върху приходите, ДДС, пр.).

Законодателят най-общо е преценил, че съпътстващите дейността на адвоката необходими и присъщи разходи възлизат в размер на 40 % от брутния приход / от уговореното и заплатено адвокатско възнаграждение за текущата услуга, в това число за осъщественото процесуално представителство (чл.29, ал.1, т.2, б. "г" от ЗДДФЛ), а остатъкът от 60 % формира осигурителния доход, върху който се начисляват дължимите осигуровки, платими за сметка на самоосигуряващото се лице-адвокат, в това число 18,3 % ДОО, 8 % ЗОВ и 5 % ДЗПО (КСО). Не бива да се пропуска, че размерът на тези осигуровки вероятно ще бъде увеличен, предвид проекта за Бюджет през 2026 година. След приспадане на платените осигуровки за собствена сметка, се формира данъчна основа, върху която се начислява и удържа 10% данък върху приходите (ЗДДФЛ). За регистрираните по силата на ЗДДС адвокати законодателят е вменил задължение върху уговорените адвокатски възнаграждения да начисляват 20 % ДДС (адвокатската услуга и процесуалното представителство не са освободени доставки,

но се облагат с общата данъчна ставка от 20 % по силата на ЗДДС), който данък остава за сметка на крайния платец/получател на услугата по веригата.

Всички тези разходи, обичайно съпътстващи дейността на адвоката, следва да бъдат равностойно овъзмездени, едновременно със справедливата и достойна парична оценка на положения от адвоката висококвалифициран труд, с цел той да продължи да осъществява своята професионална дейност и да бъде гарантирано качеството на предоставяната от него адвокатска услуга.

Отговорността за разноски, освен да възстанови направените разноски за неоснователно предизвикания правен спор от насрещната страна, има и превантивен ефект – да не се предизвикват неоснователни правни спорове и да стимулира гражданите и юридическите лица към законосъобразно поведение, под заплахата да понесат разноските на насрещната страна при съдебно разрешаване на спора.

С института на присъдените съдебни разноски законодателят преследва легитимна цел да обезщети реално настъпили вреди на спечелилата делото страна, която е била въвлечена неоснователно в правен спор за защита на свой признат от закона правен интерес, при което е била принудена да стори съдебни разноски за професионална адвокатска защита и за провеждане на процеса.

Чрез въвеждане на подробна регламентация при определяне реда и размера на дължимото адвокатско възнаграждение за предоставена правна защита и съдействие от адвоката по договор или при липса на договор, в това число като особен представител и служебен защитник, а така също чрез прецизиране на преследваните цели и обективните критерии при определяне размера на присъдените съдебни разноски и тяхната преценка за пропорционалност, респ. критериите за допустимо намаляване поради прекомерност на съдебните разноски за адвокатско възнаграждение, законодателят би защитил обществения интерес, като приеме мерки за реализиране на три легитимни цели:

- осигуряване на гражданите и юридическите лица на достъп до правосъдие, в това число чрез регламентиране института на съдебните разноски, чрез който се покриват техните разходи, сторени в процеса, в качеството им на изправна страна с признати от закона и защитени от съда накърнени права и интереси;

- законосъобразност при протичане на процеса чрез приемане на мерки за осигуряване участието на професионалист - адвокат, в това число особен представител и служебен защитник, който да подпомага страните и да следи за законосъобразността на постановените съдебни актове, в това число чрез

мерки за подкрепа дейността на адвоката и стимулиране на неговото участие в процеса;

- осигуряване по-високо качество на предоставената адвокатска защита, в това число от особения представител и служебен защитник, чрез мерки, които да гарантират достойно заплащане на труда на адвоката и осигуряване на средства за покриване на съпътстващите дейността му разходи, в това число за продължаващо професионално обучение и за изпълнение на останалите вменени му от закона задължения.

Институтът по чл.78, ал.5 от ГПК за намаляване на присъдените съдебни разноски за заплатено адвокатско възнаграждение поради прекомерност цели единствено да препречи възможността за злоупотреба с права, но в никакъв случай той не може да обоснове превес на частния интерес на загубилата делото страна за оптимизиране на нейните разходи в процеса за сметка на накърняване на общия интерес и преследваните от законодателя три значими цели (достъп до правосъдие, законосъобразен процес, повишено качество на адвокатската услуга). В противен случай правосъдието ще се окаже институт не за защита на признатите от закона права и интереси, но инструмент за злоупотреба с права и защита единствено на частните интереси на неизправната страна, която при това е загубила делото.

Присъдените съдебни разноски биха се оказали прекомерни единствено и само в хипотезата, когато е налице неоснователно обогатяване за спечелилата делото страна (ако същата не е заплатила разноските, чието репариране претендира), както и ако при сключване на договора за предоставяне на адвокатска услуга двете договарящи страни са се отклонили съществено от действащите правни и икономически условия и от текущите пазарни нива на адвокатските възнаграждения за предоставяне на идентични или сходни правни услуги.

Според цитираните в настоящото изложение две решения на СЕС съдът не разполага със законово правомощие да определя какъв следва да бъде пазарния размер на уговореното в договор между страните адвокатско възнаграждение, нито да редуцира размера на самото възнаграждение, като признава само една част от него, пряко свързана със заплащане на вложения труд от адвоката, и отрича вторият му компонент, свързан с покриване на вменените от закона и съпътстващите дейността на адвоката задължения и разноски.

Адвокатските съвети логично стоят най-близко до адвокатите и разполагат с най-пълен обем информация относно пазарния размер на цената на предоставените адвокатски услуги, правните и икономическите условия за тяхното извършване и

съпътстващите дейността на адвокатите необходими и полезни разноски, поради което именно те биха изпълнили най-прецизно дейността по чл.36, ал.3 от Закона за адвокатурата, при съобразяване и прилагане на относимите обективни и законово регламентирани критерии, и в изпълнение двете решения на СЕС. Решенията на адвокатските съвети по ал.3 подлежат на съдебен контрол за законосъобразност.

Право на Европейския съюз и международна правна уредба:

Правото на (адвокатска) защита и правото на справедлив процес, част от които е правото на достъп до адвокат, са установени от Хартата за основните права на Европейския съюз (ЕС) и Европейската конвенция за правата на човека.

Правото на Съюза:

1.Директива 98/05/ЕО на Европейския парламент и Съвета относно улесняване на постоянното упражняване на адвокатската професия в държава-членка, различна от държавата, в която е придобита квалификацията

Съгласно разпоредбата на чл.1 от Директива 98/05 ЕО целта на приемането ѝ е да улесни упражняването на адвокатска професия, а следващите разпоредби регламентират правата и задълженията при упражняване на професията, право на равно недискриминационно третиране и дисциплинарна отговорност при нарушение задълженията за практикуване на професията на приемащата държава, в това число задълженията за продължаващо обучение, осигуряване на кантора, членски внос, застраховка професионална отговорност и всички останали съпътстващи дейността на адвоката необходими и присъщи разходи.

2. Директива на Съвета от 22 март 1977 година относно улесняване на ефективното упражняване от адвокатите на свободата на предоставяне на услуги (77/249/ЕИО)

Съгласно член 1, параграф 1, първа алинея от Директива 77/249:

„Настоящата директива се прилага в рамките на предвидените от нея граници и условия за адвокатската дейност, упражнявана под формата на предоставяне на услуги“.

Съгласно член 4 от директива 77/249:

1. Дейностите, свързани с представителство на клиент в съдебно производство или пред публични органи, се упражняват във всяка приемаща държава-членка при условията, определени за адвокатите, установени в тази държава, с изключение на условията, които изискват пребиваване или вписване в професионална организация в тази държава.

2. При упражняването на тези дейности адвокатът зачита правилата на професионално поведение на приемащата държава-членка, доколкото не противоречат на задълженията му в държавата-членка, от която идва.

3.Хартата на основните права на Европейския съюз

Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз гласи:

Право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес

Всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в настоящия член условия. Всеки има право неговото дело да бъде гледано справедливо и публично в разумен срок от независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон. Всеки има възможността да бъде съветван, защитаван и представляван. На лицата, които не разполагат с достатъчно средства, се предоставя правна помощ, доколкото тази помощ е необходима, за да се осигури реален достъп до правосъдие.

4.Две решения на Съда на Европейския съюз по повод отправени преюдициални запитвания на българския съд дали уредбата, установена в чл.78, ал.5 от ГПК във връзка с чл.36 от Закона за адвокатурата в частта относно забраната на съда да присъжда разноски за адвокатски възнаграждения в размер, по-нисък от минималните размери, установени в Наредба № 1, противоречи на чл.101 ДФЕС и 102 ДФЕС.

а/Съгласно първото решение на Съда на Европейския съюз от 23 ноември 2017г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890

1) Член 101, параграф 1 ДФЕС във връзка с член 4, параграф 3 ДЕС трябва да се тълкува в смисъл, че национална правна уредба като разглежданата в главните

производства, съгласно която, от една страна, адвокатът и неговият клиент не могат — под страх от дисциплинарно производство срещу адвоката — да договорят възнаграждение в по-нисък от минималния размер, определен с наредба, приета от професионална организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет (България), и от друга страна, съдът няма право да присъди разноски за възнаграждение в по-нисък от минималния размер, би могла да ограничи конкуренцията в рамките на вътрешния пазар по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС. Запитващата юрисдикция следва да провери дали с оглед на конкретните условия за прилагането ѝ такава правна уредба действително отговаря на легитимни цели и дали така наложените ограничения се свеждат до това, което е необходимо, за да се осигури изпълнението на тези легитимни цели.

Съгласно същото решение на Съда на Европейския съюз от 23 ноември 2017г. по съединени дела C-427/16 и C-428/16, EU:C:2017:890 са посочени следните легитимни цели, чието преследване обосновава справедливост и обоснованост на уговорените и заплатени адвокатските възнаграждения, респ. тяхната репарация в цялост:

а/ зачитане на общия интерес чрез осигуряване на достъп на гражданите и юридическите лица до квалифицирана правна помощ и

б/ предотвратяване на всякакъв риск от влошаване на качеството на предоставяните услуги.

б/Съгласно второто решение на Съда на Европейския съюз от 25 януари 2024г. по дело C-438/22:

1) Член 101, параграф 1 ДФЕС във връзка с член 4, параграф 3 ДЕС трябва да се тълкува в смисъл, че ако установи, че наредба, която определя минималните размери на адвокатските възнаграждения и на която е придаден задължителен характер с национална правна уредба, противоречи на посочения член 101, параграф 1, националният съд е длъжен да откаже да приложи тази национална правна уредба по отношение на страната, осъдена да заплати съдебните разноски за адвокатско възнаграждение, включително когато тази страна не е подписала никакъв договор за адвокатски услуги и адвокатско възнаграждение.

2) Член 101, параграф 1 ДФЕС във връзка с член 4, параграф 3 ДЕС трябва да се тълкува в смисъл, че национална правна уредба, съгласно която, от една страна, адвокатът и неговият клиент не могат да договорят възнаграждение в размер по-нисък

от минималния, определен с наредба, приета от съсловна организация на адвокатите като Висшия адвокатски съвет, и от друга страна, съдът няма право да присъди разноски за възнаграждение в размер по-нисък от минималния, трябва да се счита за ограничение на конкуренцията „с оглед на целта“ по смисъла на тази разпоредба. При наличието на такова ограничение не е възможно позоваване на легитимните цели, които се твърди, че посочената национална правна уредба преследва, за да не се приложи към разглежданото поведение установената в член 101, параграф 1 ДФЕС забрана на ограничаващите конкуренцията споразумения и практики.

3) Член 101, параграф 2 ДФЕС във връзка с член 4, параграф 3 ДЕС трябва да се тълкува в смисъл, че ако установи, че наредба, която определя минималните размери на адвокатските възнаграждения и на която е придаден задължителен характер с национална правна уредба, нарушава забраната по член 101, параграф 1 ДФЕС, националният съд е длъжен да откаже да приложи тази национална правна уредба, включително когато предвидените в тази наредба минимални размери отразяват реалните пазарни цени на адвокатските услуги.

Съгласно второто решение Съда на Европейския съюз от 25 януари 2024г. по дело C-438/22 е посочено, че преценката за пропорционалност на присъдените съдебни разноски следва да бъде направена в светлината на преследваните легитимни цели от сключения договор, в това число не Съдът на Европейския съюз, а запитващата юрисдикция/респ. българският съд следва да прецени в крайна сметка дали с оглед на всички релевантни обстоятелства, характеризиращи случая, разглеждан в главното производство, както и на икономическия и правен контекст, в който той се вписва, разглежданото споразумение има за своя цел ограничаването на конкуренцията (в същия смисъл решения от 18 ноември 2021 г., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, т. 51 и цитираната съдебна практика, и от 29 юни 2023 г., Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, т. 28).

Несъмнено от постоянната практика на СЕС следва, че не всяко споразумение между предприятия или решение на сдружение на предприятия, което ограничава свободата на действие на предприятията, страни по това споразумение, или обвързани от спазването на това решение, попада непременно в обхвата на забраната по член 101, параграф 1 ДФЕС.

Всъщност анализът на икономическия и правния контекст, в който се вписват някои от тези споразумения и решения, може да доведе до констатацията, първо, че те са обосновани от преследването на една или повече легитимни цели от общ

интерес, които сами по себе си нямат антиконкурентен характер, второ, че конкретните средства, които се използват за постигането на тези цели, са действително необходими за постигането им, и трето, че дори да се окаже, че тези средства имат за присъщ резултат ограничаването или нарушаването, поне потенциално, на конкуренцията, този присъщ резултат не надхвърля необходимото, по-специално като премахва всякаква конкуренция (решение от 21 декември 2023 г., European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, т. 183).

При зачитане на относимата правна уредба и двете решения на СЕС, с настоящото становище предлагаме изменение и допълнение на целия комплекс от вътрешни правни норми, които регламентират размера на дължимото адвокатско възнаграждение и реда за неговото определяне, в това число в хипотезите на сключен договор и без договор за правна помощ и съдействие, при служебните защити и особените представителства, предоставяни от адвокати, а така също при присъждане на съдебни разноски и преценка за тяхната пропорционалност, в светлината на трите прокламирани цели от СЕС - гарантиране достъпа до правосъдие, качеството на предоставяната адвокатска услуга и справедливо остойностяване на разходите за дейността и положения от адвокатите труд съобразно икономическите и правни условия по време на тяхното престиране.

С уважение:

Адв. Иванка Георгиева,

председател на УС на ОСА

Ivanka Emilova Georgieva

Digitally signed by Ivanka Emilova Georgieva
Date: 2025.11.14 21:44:26 +02'00'